

Sociální deviace v SPSP

9.

Deviantní skupiny a jednotlivci IV.:

týrané, zneužívané a zanedbávané osoby

FSS MU Brno, 2006

OBSAH SETKÁNÍ

1. Příčiny zkoumání týraných, zneužívaných a zanedbávaných osob (jakožto obětí mravnostní kriminality a souvisejících trestných činů)
2. Sociálně deviantní jevy v oblasti MK
3. Právní dokumenty vztahující se k problematice zneužívání
4. Jednotlivé trestné činy MK a jejich vymezení
5. Ostatní pojmy v oblasti MK
6. Souvislosti mezi násilím a MK
7. Sexuální a komerční sexuální zneužívání dětí
8. Příčiny a podmínky vzniku KSZ
9. Projevy a následky KSZ
10. Statistiky KSZ v ČR a ve světě
11. Řešení KSZ

1. Příčiny zkoumání týraných, zneužívaných a zanedbávaných osob

(jakožto obětí mravnostní kriminality a souvisejících trestných činů)

ohrožují převážně

- zdraví a život člověka,
- svobodu v rozhodování o sexuálních stycích a
- mravní vývoj mládeže

mohou mít za následek

- vývojové psychické poruchy,
- psychická traumata aj.

2. SOCIÁLNĚ DEVIANTNÍ JEVY V OBLASTI MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY A SOUVISEJÍCÍCH TRESTNÝCH ČIN

dle zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon

A. Mravnostní trestné činy

2. Znásilnění (§241)
3. Pohlavní zneužívání (v závislosti/ostatní) (§242 odst.2 a §243 / §242)
4. Komerční forma sexuálního zneužívání (v závislosti / ostatní) (§242 odst. 2 a §243 / §242 odst. 1, 3 a 4)
5. Ostatní pohlavní úchytky (§202)
6. Ohrožování mravnosti (§205)
7. Ohrožování pohlavní nemocí (§226)
8. Ublížení na zdraví pohlavní nemocí (úmyslné / z nedbalosti) (§§221 a 222 / §§223 a 224)
9. Kuplířství (§204)
10. Soulož mezi příbuznými (§245)
11. Obchodování se ženami (§246)
12. Ostatní mravnostní kriminalita (§210)

B. Související trestné činy:

13. Únos (§216)
14. Omezování a zbavení osobní svobody (§§231 a 232)
15. Týrání svěřené osoby (§215)
16. Ohrožování mravní výchovy mládeže (§217)

Do oblasti zájmu SPSP lze zahrnout následující sociálně deviantní jevy

B.

Jevy spadající převážně pod mravnostní/sexuální trestnou činnost (mravnostní kriminalitu), týkající se dětí, mládeže i dospělých osob

1. **tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání**
2. **duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání**
3. **sexuální/pohlavní zneužívání (včetně komerčního sexuálního zneužívání)**
4. **ohrožování mravnosti a mravní výchovy dítěte**
5. **kuplířství**
6. **obchodování se ženami**

A.

Tzv. syndrom CAN (Child Abused and Neglect) týkající se výhradně dětí

AD AJ FORMY A PROJEVY TÝRÁNÍ, ZNEŽÍVÁNÍ A ZADNEBÁVÁNÍ (SYNDROM CAN)

	pasivní	aktivní
tělesné týrání, zneužívání a zanedbávání	-neprospívání, -vyhladovění, -nedostatky v bydlení, -ošacení, -ve zdravotnické a výchovné péči	-tržně zhmožděné rány a poranění bitím -zlomeniny, -krvácení, -dušení -otrávení, smrt
duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání	-nedostatek podnětů, zanedbanost duševní a citová	-nadávky a ponižování, -strašení, -stres, -šikana, -agrese
sexuální zneužívání	-exhibice, -video, foto, audiopornografie, -dítě se účastní sexuálních aktivit dospělých	-sexuální hry, -pohlavní zneužití, -ohmatávání, manipulace v oblasti erotogenních zón, -znásilnění, incest
Münchhausenův syndrom v zastoupení Systémové týrání a zneužívání Organizované týrání a zneužívání Rituální týrání a zneužívání		

ADB) MRAVNOSTNÍ TRESTNÉ ČINY

(MRAVNOSTNÍ KRIMINALITA / SEXUÁLNÍ TRESTNÁ ČINNOST)

Podstata:

- **protiprávní zasahování do sféry svobodného rozhodování o pohlavním styku a do sféry mravního a tělesného vývoje**

Cíl:

- **zájem společnosti o ochranu dětí, mládeže a dospělých osob před všemi negativními vlivy typu sexuální nevázanost**

ZPŮSOBY ČLENĚNÍ MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY

1. DLE PŘEDMĚTU OCHRANY:

- **trestné činy zasahující do svobody v rozhodování v pohlavních vztazích**
(znásilnění a některé formy pohlavního zneužívání),
- **trestné činy ohrožující mravní vývoj mládeže**
(pohlavní zneužívání, ohrožování mravnosti a mravní výchovy mládeže),
- **trestné činy zasahující do dobrých mravů v pohlavních vztazích**
(kuplířství, soulož mezi příbuznými, obchodování se ženami).

ZPŮSOBY ČLENĚNÍ MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY

2. DLE OSOBY PACHATELE:

- osoba mladší 15 let
- osoba mladší 18 let
- osoba přičetná či pohlavně úchylná aj.

ZPŮSOBY ČLENĚNÍ MRAVNOSTNÍ KRIMINALITY

3. DLE ZPŮSOBU SPÁCHÁNÍ TRESTNÉHO ČINU (Chmelík a kol. 2003: 19-23):

- **mezi dospělými** (*znásilnění a aktivity organizovaného zločinu - kuplířství, obchodování se ženami, vydírání, omezování a zbavení osobní svobody*)
- **mezi mládeží**, obvykle kolem 16 let (*pohlavní zneužívání, u kterého je často postrádáno násilí*)
- **na mládeži**, často - 15 let (*bezdotykové až dotykové (i brutální) pohlavní zneužití*)

3. Právní dokumenty vztahující se k problematice zneužívání

- **ZAJIŠŤUJÍCÍ OSOBNÍ SVOBODU A LIDSKOU**

DŮSTOJNOST (*Listina základních práva a svobod, Všeobecné deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod*)

- **ZABÝVAJÍCÍ SE SEXUÁLNÍMI PRÁVY** (*Světová deklarace sexuálních práv*)

- **VZTAHUJÍCÍ SE K(E KOMERČNÍMU) SEXUÁLNÍMU ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ** (*Úmluva o právech dítěte, Úmluva o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce jiných osob, Dokumenty Světového kongresu proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí ve Stockholmu (1996) - Deklarace a Agenda pro akci, Doporučení Rady Evropy*)

4. Jednotlivé trestné činy mravnostní kriminality a jejich vymezení

Ad1) TÝRÁNÍ A SEXUÁLNÍ A KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

Pohlavní zneužívání včetně její komerční formy dle Trestního zákona

§ 242

(1) Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě svěřené jeho dozoru, zneužívaje její závislosti.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

§ 243

Kdo zneužívaje závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho dozoru, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívaje její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

Týrání svěřené osoby dle Trestního zákona

§ 215

(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu.

Ad2) OHROŽOVÁNÍ MRAVNÍ VÝCHOVY MLÁDEŽE

§ 217

(1) Kdo vydá, byť i z nedbalosti, osobu mladší než osmnáct let nebezpečí zpustnutí tím, že - a) svádí ji k zahálčivému nebo nemravnému životu, - b) umožní ji vést zahálčivý nebo nemravný život, nebo c) závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o osobu mladší než osmnáct let,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Kdo umožní, byť i z nedbalosti, osobě mladší než osmnáct let hru na hracím přístroji, který je vybaven technickým zařízením, které ovlivňuje výsledek hry a které poskytuje možnost peněžité výhry, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem nebo zákazem činnosti.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchal-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 ze zavrženíhodné pohnutky,

- b) pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu, - c) spáchal-li takový čin opětovně, nebo - d) získal-li takovým činem značný prospěch.

Ad3) Kuplířství

§ 204

(1) *Kdo jiného zjedná, přiměje nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.*

(2) *Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 za použití násilí, pohnůžky násilí nebo pohnůžky jiné vážné újmy anebo zneužívaje tísně nebo závislosti jiného.*

(3) *Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,*

- a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značný prospěch,*
- b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo*
- c) spáchá-li takový čin na osobě mladší než osmnáct let.*

(4) *Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 na osobě mladší než patnáct let.*

Ad4) Obchod s lidmi

Obchodování se ženami za účelem pohlavního styku dle Trestního zákona

§ 246

(1) Kdo do ciziny nebo z ciziny zláká, najme nebo dopraví jiného v úmyslu, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.

(2) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat značný prospěch,*
- c) spáchá-li takový čin na jiném mladším než osmnáct let, nebo*
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.*

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

- a) způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek, nebo*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat prospěch velkého rozsahu.*

5. Ostatní pojmy v oblasti mravnostní kriminality

- **dítě**
- **mládež**
- **mladistvý**
- **nezletilý**
- **pedosexualita**
- **perverze**
- **pornografie**
- **pornografomanie**
- **pornolalie, pornolalomanie**
- **prostituce**

6. Souvislosti mezi násilím a mravnostní kriminalitou – co je násilí ? (dle WHO 2002:5)

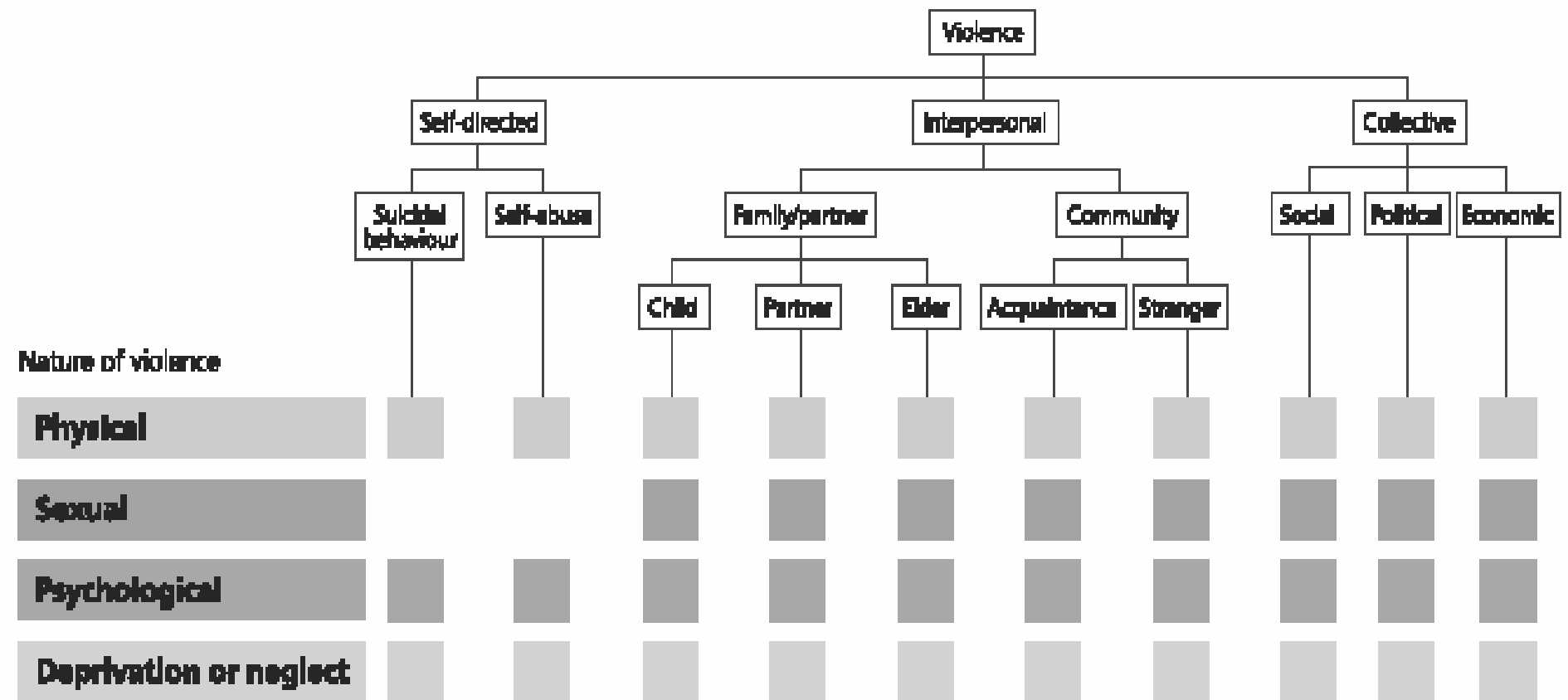
= záměrné užití fyzické síly či moci, hrozící či aktuální, zaměřené proti sobě, jiné osobě či proti skupině či komunitě, která má za následek či zvyšuje pravděpodobnost následku poškození, smrti, psychologické újmy, špatného vývoje či deprivace

OBLASTI NÁSILÍ (Dle WHO)

1. násilí mladých
2. zneužívání a zanedbávání dětí rodiči a dalšími pečovateli
3. násilí intimních partnerů/mužů proti svým ženským partnerkám
4. zneužívání starých osob rodinnými členy
5. sexuální násilí
6. na sebe zaměřené násilí /sebevražda a sebepoškození
7. kolektivní násilí

FIGURE 1.1

A typology of violence

Zdroj: WHO (2002:7)

7. Sexuální a komerční sexuální zneužívání

Typy sexuální zneužívání a zanedbávání

(dle WHO 2002: 61)

Manifestations of child abuse and neglect

Injuries inflicted by a caregiver on a child can take many forms. Serious damage or death in abused children is most often the consequence of a head injury or injury to the internal organs. Head trauma as a result of abuse is the most common cause of death in young children, with children in the first 2 years of life being the most vulnerable. Because force applied to the body passes through the skin, patterns of injury to the skin can provide clear signs of abuse. The skeletal manifestations of abuse include multiple fractures at different stages of healing, fractures of bones that are very rarely broken under normal circumstances, and characteristic fractures of the ribs and long bones.

The shaken infant

Shaking is a prevalent form of abuse seen in very young children. The majority of shaken children are less than 9 months old. Most perpetrators of such abuse are male, though this may be more a reflection of the fact that men, being on average stronger than women, tend to apply greater force, rather than that they are more prone than women to shake children. Intracranial haemorrhages, retinal haemorrhages and small "chip" fractures at the major joints of the child's extremities can result from very rapid shaking of an infant. They can also follow from a combination of shaking and the head hitting a surface. There is evidence that about one-third of severely shaken infants die and that the majority of the survivors suffer long-term consequences such as mental retardation, cerebral palsy or blindness.

The battered child

One of the syndromes of child abuse is the "battered child". This term is generally applied to children showing repeated and devastating injury to the skin, skeletal system or nervous system. It includes children with multiple fractures of different ages, head trauma and severe visceral trauma, with evidence of repeated infliction. Fortunately, though the cases are tragic, this pattern is rare.

Sexual abuse

Children may be brought to professional attention because of physical or behavioural concerns that, on further investigation, turn out to result from sexual abuse. It is not uncommon for children who have been sexually abused to exhibit symptoms of infection, genital injury, abdominal pain, constipation, chronic or recurrent urinary tract infections or behavioural problems. To be able to detect child sexual abuse requires a high index of suspicion and familiarity with the verbal, behavioural and physical indicators of abuse. Many children will disclose abuse to caregivers or others spontaneously, though there may also be indirect physical or behavioural signs.

Neglect

There exist many manifestations of child neglect, including non-compliance with health care recommendations, failure to seek appropriate health care, deprivation of food resulting in hunger, and the failure of a child physically to thrive. Other causes for concern include the exposure of children to drugs and inadequate protection from environmental dangers. In addition, abandonment, inadequate supervision, poor hygiene and being deprived of an education have all been considered as evidence of neglect.

Formy sexuální zneužívání – 3 kategorie

bezdotykové formy

- *exhibicionismus,*
 - *harassment,*
 - *mixoskopie,*
 - *voyerismus,*
 - *fetišismus.*

dotykové formy

- *sexuální obtěžování,*
- *sexuální útok,*
- *znásilnění,*
- *incest,*

zvláštní formy

- *rituální zneužívání dětí,*
- *sexuální turismus,*
- *sexuální útok s následkem smrti.*

Formy komerčního sexuální zneužívání

- 1. obchodování s dětmi**
- 2. dětská prostituce**
- 3. dětská pornografie**

8. Příčiny a podmínky vzniku SZ

Pachatelé

- sexuální deviace
- sexuální nedostatečnost
- osoby, na kterých je oběť závislá

Oběti (ohrožené skupiny)

- mentálně retardované děti
- psychicky deprivované děti
- často nemocné děti
- všechny děti, které nemají potřebné znalosti o svém

těle a sexualitě

- děti, jejichž matky nejsou z různých důvodů často

Podmínky vzniku SZ

vnitřní/endogenní

- osobnostními vlastnostmi a charakteristikami dítěte,
- rysy a psychosexuálními odchylky násilníka.

vnější/exogenní

- **dysfunkční rodinné prostředí**
(neurosticismus rodičů, agresivita, závislosti, MR, pracovní přetížení, kriminální sklony)
- **rizikové situace, kdy pachatel netvoří okruh sociálně blízkých osob**
(intoxikace, frustrace a stres, svěření neznámé osobě, přítomnost sexuálně abstinujícího)

9. Projevy a následky KSZ

Projevy (Täubner V. 1996: 25-9):

- stigmatizace
- potlačování příjemných pocitů v budoucnu
 - izolace
 - pocity nejistoty a bezmoci

Následky

- tělesná poškození
- psychosomatické následky
- emocionální změny
- autoagrese
- následky v sexuálním chování
- disociativní porucha identity (sch)

10. Statistiky SZ a KSZ v ČR a ve světě

v ČR

- **Policie ČR**

(ohlášení pohlavního zneužívání – náhodné či cílené zjištění Policie - přiznání pachatele)

- **ČSÚ**

(sekce „Kriminalita a dopravní nehodovost“)

- **Specifická výběrová šetření** převážně občanských sdružení a nadací

(Linka bezpečí Nadace Naše dítě, Dětské krizové centrum, La Strada ČR, Rozkoš bez rizika, Mezinárodní organizace pro migraci v Praze, Dětské krizové centrum, Nadace naše dítě aj.)

v zahraničí

- **WHO**

- **ECPAT International**

- **Mezinárodní organizace pro migraci (IOM)**

- **AFRO**

- **Save the children**

- **Anti-Slavery**

11. Řešení KSZ

- **Primární prevence**

(veřejnost, sdělovací prostředky a státní instituce – vzdělávání rodičů a pedagogů – výchova dětí a mládeže)

- **Sekundární prevence**

(osobnost dítěte – rodina dítěte – škola – skupina dětí, vrstevníci – rizikové situace)

- **Terciální prevence**

(diagnostická etapa – pomocná, ochranná a terapeutická etapa)

Řešení dle WHO (2002: 70-7)

- **podpora rodiny**
(výcviky v rodičovství, návštěva rodina a ostatní podpůrné programy)
- **zdravotní služby**
(výcvik zdravotnických profesionálů a screening)
- **terapeutické služby**
(služby pro oběti a svědky)
- **právní prostředky**
(povinné a dobrovolné informování, služby chránící děti, , týmy pro nedohy dětí, povinná léčba násilníků)
- **komunitní aktivity**
(školní programy, preventivní a vzdělávací kampaně, intervence měnící postoje a chování v komunitě)
- **společenské přístupy**
(národní politiky a programy, mezinárodní úmluvy)

Jednotlivé fáze vzniku a řešení pohlavního zneužívání (PZ) dle Horákové (1998)

